

Talousvaliokunta

Lausunto hallituksen esityksestä HE 175/2024 vp

Terrafame Oy ("**Terrafame**") kiittää talousvaliokuntaa mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain, ympäristönsuojelulain ja vesilain 3 ja 11 luvun muuttamisesta (HE 175/2024 vp).

Taustaa

Kaivannaisteollisuus ja akkujen raaka-aineiden saatavuus ovat merkittävässä roolissa Suomen kansallisten ja EU:n ilmastotavoitteiden saavuttamisessa. Puhtaan siirtymän saavuttaminen edellyttää siirtymää tukevan teollisuuden tarpeisiin merkittäviä määriä kriittisiä raaka-aineita, joiden kysynnän ennakkoidankin kasvavan merkittävästi lähitulevaisuudessa. Vastauksena tähän haasteeseen Euroopan unionissa säädettiin kuluvin vuoden toukokuussa kriittisten raaka-aineiden asetus (Critical Raw Materials Act (EU) 2024/1252, "**CRMA**"). Asetuksella pyritään varmistamaan Euroopan talouden ja puhtaan siirtymän kannalta kriittisten ja strategisten raaka-aineiden saatavuus kestävästi sekä lisäämään eurooppalaista kriittisten materiaalien, kuten kobolttin sekä akkulaatuisen nikkelin ja kuparin, tuotantoa ja jalostusta. Asetuksessa on nimetty yhteensä 34 kriittistä raaka-ainetta, joista 17 on arvioitu myös strategisiksi.

Terrafamen Sotkamon kaivos tuottaa CRMA-asetuksen mukaiseen kriittisten ja strategisten raaka-aineiden luetteloon kuuluvia nikkeliä, sinkkiä, kobolttia ja kuparia. Sotkamon kaivos vastaa tällä hetkellä kahden muun suomalaisen kaivoksen kanssa kaikesta Euroopan kobolttituotannosta. Sähköajoneuvojen akkuja ja energian varastointia varten EU tarvitsisi vuonna 2030 jopa viisi kertaa enemmän kobolttia ja vuonna 2050 lähes 15 kertaa enemmän kobolttia kuin niitä toimitetaan tällä hetkellä koko EU:n taloudelle.

Terrafamen Sotkamon akkukemikaalitehtaalla nikkelikobolttisulfidi jatkojalostetaan sähköautojen akkujen raaka-aineina käytettäväksi nikkeli- ja kobolttisulfaateiksi. Tehtaan nikkelisulfaattikapasiteetti on 170 000 t/v, ja sen arvioidaan nykyisillä akkuteknologioilla riittävän noin miljoonaan sähköautoon vuodessa. Kobolttisulfaattikapasiteetti on 7 400 t/v, ja sen arvioidaan puolestaan riittävän noin 300 000 sähköautoon vuodessa. Terrafamen Sotkamon teollisuusalueen tuotanto edesauttaa näin ollen jo nykyisellään merkittävästi sähköakkujen raaka-aineiden saatavuutta ja edistää puhdasta siirtymää päästöttömään liikenteeseen sekä kestävää kehitystä.

Terrafame on jättänyt vuonna 2023 Pohjois-Suomen aluehallintovirastolle Kolmisopen malmiesiintymän hyödyntämistä koskevan ympäristölupahakemuksen, joka käsittää Sotkamon kaivoksen nykyisen

toiminnan laajentamisen Kuusilammen louhoksen lisäksi Kolmisopen maa-alueen esiintymään. Terrafame on hakenut Euroopan komissiolta Kolmisoppi-hankkeelle CRMA-asetuksen mukaista strategisen hankkeen statusta, joka turvaisi hankkeen lupamenettelyiden etenemisen asetuksessa asetetuissa määräajoissa. Yhtiö tulee hakemaan myöhemmin ympäristönsuojelu- ja vesilakien mukaista lupaa myös Kolmisopen vesialueella sijaitsevan malmiesiintymän hyödyntämiseksi. Koska Kolmisopen vesialueella sijaitsevien mineraalivarantojen hyödyntämistä koskeva uusi hanke tulee edellyttämään poikkeusta vesienhoidon ympäristötavoitteista Kolmisoppi-vesimuodostuman osalta, nyt kyseessä olevassa hallituksen esityksessä esitettyjen lainsäädäntömuutosten täytäntöönpano on yhtiölle kriittistä ja välttämätöntä, jotta hankkeen luvituksen kanssa voidaan edetä suunnitellussa aikataulussa.

Terrafamen lausunto

Yleisesti hallituksen esityksestä

Hallituksen esityksessä 175/2024 vp ehdotetaan muutettavaksi vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annettua lakia ("**vesienhoitolaki**"), ympäristönsuojelulakia ja vesilakia vesipuidedirektiivin (2000/60/EY) ja EU-tuomioistuimen direktiiviä koskevan oikeuskäytännön kansalliseksi täytäntöönpanemiseksi. Esityksen pääasiallisena sisältönä vesienhoitolakiin lisättäisiin uudet ympäristönsuojelulain ja vesilain lupamenettelyissä sovellettavaksi tulevat säännökset koskien vesienhoidon ympäristötavoitteita sekä säädettäisiin kyseisistä ympäristötavoitteista poikkeamiseen ympäristö- ja vesilupamenettelyiden yhteydessä sovellettavista menettelysäännöksistä.

Terrafame katsoo, että vesienhoidon ympäristötavoitteiden soveltamista ja niistä poikkeamista koskeva sääntely selkeytyy hallituksen esitykseen sisältyvien ehdotusten myötä. Hallituksen esityksessä kansallisiin lakeihin aiemmin sisältyneitä säännöksiä on muotoiltu vastaamaan sanamuodoiltaan tarkemmin vesipuidedirektiivin sisältöä. Tältä osin on ollut tärkeää, että kansallisessa sääntelyssä ei esitetä ainakaan tiukennuksia jo entuudestaan hyvin ankaraan ja korkean vesiensuojelun tason turvaavaan vesipuidedirektiiviin. Terrafame katsoo, että hallituksen esitykseen lausuntopalautteen jälkeen tehdyt muutokset toteuttavat Petteri Orpon hallitusohjelman tavoitetta ottaa vesipuidedirektiivin mahdollistamat kansalliset joustot käyttöön.

Ympäristötavoitteista poikkeamiseen sovellettavat edellytykset ja menettelysäännökset

Kaivostoiminnassa hyödynnettävän esiintymän sijainti määrää käytännössä toiminnan sijoittumisen. Toiminnanharjoittajalla ei tästä johtuen ole kuin rajalliset mahdollisuudet vaikuttaa toiminnan vesistövaikutusten kohteena olevien vesistöjen määräytymiseen tai vaikutusten laajuuteen (esimerkiksi jos esiintymä sijaitsee maaperässä suoraan vesimuodostuman alapuolella tai käytettävissä olevien vesien purkureittien rajallisuudesta johtuen). Tämän vuoksi todennäköisyys hallituksen esitykseen sisältyvän vesienhoidon ympäristötavoitteista poikkeamisenettelyn soveltamistarpeelle on kaivoshankkeiden yhteydessä suurempi kuin monien muiden hankkeiden kohdalla.

Kansallinen harkintavalta vesipuidedirektiivin toimeenpanossa on varsin rajallista, mistä osoituksena komissio on syksyllä 2024 käynnistänyt Suomea vastaan rikkomusmenettelyn (INFR(2024)2196). Terrafamen näkemyksen mukaan hallituksen esityksessä esitetyt muutokset nykyisin voimassa olevaan sääntelyyn koskien poikkeamisen edellytyksiä vastaavat vesipuidedirektiivin sääntelyä, mutta osin tästä johtuen esitettyjen säännösten (erityisesti vesienhoitolain 20 c ja 24 §) yksityiskohtainen sisältö ja

poikkeamisen soveltamisen edellytysten tulkinta jäävät hallituksen esityksen yksityiskohtaisista perusteluista huolimatta vielä varsin yleispiirteisiksi ja vaikeaselkoisiksi. Edellä tässä lausunnossa esitettyyn viitaten kriittisten raaka-aineiden saatavuuden, tuotannon ja jalostuksen turvaaminen on yksi EU:n keskeisistä strategioista, mille seikalle tulee antaa painoarvoa soveltamiskäytännössä poikkeamisen edellytyksiä tutkittaessa ja arvioitaessa.

Edelleen koska vesienhoidon ympäristötavoitteita koskeva sääntely ja siinä asetetut lupaharkintaa sitovat vesienhoidon ympäristötavoitteet ovat kunnianhimoisia, vesienhoidon ympäristötavoitteista poikkeamista koskevien säännösten tulkinnan ja käytännön soveltamisen tulee aidosti mahdollistaa lupien myöntäminen uusille hankkeille tai hankkeiden muutoksille siten, että edellytysten täyttyessä tiukoista tavoitteista selkeästi voidaan poiketa esitettyjen poikkeusmahdollisuuksien mukaisesti. Tämä edellyttää puolestaan, ettei poikkeamisen soveltamisen edellytysten tulkitseminen muodostu liian rajoittavaksi, jolloin ehdotetun sääntelyn soveltaminen johtaa tosiasiaassa luvituksen estymiseen. Kun vesienhoidon ympäristötavoitteet säädetään hallituksen esityksen myötä (nykyistä oikeuskäytäntöä vastaavasti) sitoviksi ja vesipuitedirektiivissä puolestaan nimenomaisesti säädetään mahdollisuudesta poiketa ympäristötavoitteista, sääntelyn ja soveltamiskäytännön lähtökohtana ei voi olla, ettei poikkeamisen menettelyä käytännössä koskaan tarvita tai sen soveltamiskynnys nostetaan kohtuuttoman korkealle. Tältä osin Terrafame kiittääkin hallituksen esitykseen sisältyvää vesienhoitolain 20 c §:n sanamuotoa, jonka mukaan poikkeus *myönnetään* laissa säädettyjen edellytysten täyttyessä.

Lievempien vesienhoidon ympäristötavoitteiden asettaminen

Vesipuitedirektiivin nojalla vesien hyvä tila on tullut saavuttaa viimeistään vuoteen 2027 mennessä. Verrattuna moneen muuhun EU-maahan Suomi on käyttänyt erittäin maltillisesti vesienhoitolain 24 §:ssä tarkoitettua mahdollisuutta asettaa vesimuodostumiin lievempiä ympäristötavoitteita, sillä hallituksen esityksen mukaan lievempiä ympäristötavoitteita on tähän mennessä asetettu vain neljälle pintavesimuodostumalle. Terrafame puoltaa vahvasti vesienhoitolain 24 §:ään esitettyä muutosta, jolla pyritään rajoittamaan lievempien ympäristötavoitteiden asettamiseen liittyvää harkintavaltaa ja jonka myötä vesienhoitosuunnitelmissa tullaan jatkossa asettamaan lievempiä ympäristötavoitteita pykälässä säädettyjen edellytysten täyttyessä. Sääntelyn soveltamisen kriittisyys korostuu siirryttäessä seuraavalle vesienhoitokaudelle 2028-2033, kun vesienhoitolain 25 §:ssä säädettyä mahdollisuutta pidentää ympäristötavoitteen saavuttamiselle asettamiselle annettua määräaikaa ei voida enää ainakaan laaja-alaisesti hyödyntää.

Sotkamossa 12.11.2024

Seppo Voutilainen
Toimitusjohtaja
Terrafame Oy

This documents contains 3 pages before this page

Dokumentet inneholder 3 sider før denne siden

Tämä asiakirja sisältää 3 sivua ennen tätä sivua

Dette dokument indeholder 3 sider før denne side

Detta dokument innehåller 3 sidor före denna sida

authority to sign

representative

custodial

asemavaltuus

nimenkirjoitusoikeus

huoltaja/edunvalvoja

ställningsfullmakt

firmitteckningsrätt

förvaltare

autoritet til å signere

representant

foresatte/verge

myndighed til at underskrive

repræsentant

frihedsberøvende